

Vertaisuutta ja

yhteisöllisyyttä

SISÄMINISTERIÖLLE

Lausuntopyyntö ehdotuksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle uutta rahapelijärjestelmää koskevaksi lainsäädännöksi

Viite: VN/27332/2023

Sosped-säätiö (Pelirajaton) kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä rahapelilaiksi.

Sosped-säätiön Pelirajaton tarjoaa ongelmallisesti rahapelaaville ja heidän läheisilleen monipuolisesti vertaistukea. Teemme valtakunnallista työtä yhdessä koulutettujen vapaaehtoisten vertaisohjaajien kanssa. Lisäksi koulutamme kokemusasiantuntijoita ja koordinoimme kokemusasiantuntijatoimintaa. Pelirajattoman asiantuntijuus perustuu vahvasti kokemustietoon ja lausuntonne pohjautuu toiminnassa kerättyyn tietoon siitä, miten rahapeliongelma kehittyy ja miten voimme vaikuttavasti ehkäistä peliongelmia ja tukea jo ongelmia ja haittoja kokevia henkilöitä.

Lausuntonne keskittyy muutamaasi asiakokonaisuuteen, jotka on valittu toiminnassamme toistuvasti esiin nousevien havaintojen perusteella. Oman lausuntonne lisäksi kannatamme muiden pelihaittatoimijoiden lausunnoissa esitettyjä huomioita ja muutosehdotuksia.

MAINONTA JA MARKKINOINTI

Mainontaan ja markkinointiin liittyvät teemat nousevat esiin toiminnassa toistuvasti ongelmallisesti pelaavien ja heidän läheistensä tuottamassa kokemustiedossa. Mainonnalla ja markkinoinnilla on ja on ollut merkittävä vaikutus pelaamisen aloittamiseen, lisääntymiseen, jatkumiseen ja sen alkamiseen uudelleen (retkahdus). Mikäli järjestelmänmuutoksen myötä halutaan aidosti vaikuttaa sekä ennaltaehkäisevästi että korjaavasti rahapelihaittoihin ja niiden syntyyn, on mainonnan ja markkinoinnin osa-alue yksi asiantuntijuutta eniten vaativimmista asiakokonaisuuksista.

1. Sosped-säätiö ehdottaa rahapelien suoramarkkinointikieltoa

Rahapelien mainonta ja markkinointi ei voi olla rajatonta. Se, että mainonta ja markkinointi on läsnä arjen toiminnoissa, fyysisessä ja digitaalisessa ympäristössämme, täyttää rahapeliyhtiöiden tarpeet markkinoinnin ja mainonnan suhteen. Suoramarkkinointikielto estäisi yhtiöitä kohdentamasta yksilöllisesti mainoksia yksilöille ja estäisi mm. yksilöiden rahapelimieltymysten (data) käyttämisen mainonnan välineenä (rahapelaamisen houkuttavuus). Kokemustiedon perusteella voimme lausua, että yksilöllinen ja monessa eri viestintäkanavassa (puhelu, tekstiviesti, sähköposti) tapahtuva, pelaajan rahapelimieltymyksiin perustuva mainonta, on yksi merkittävimmistä rahapelaamista lisäävistä asioista tilanteissa, joissa rahapelaamisen pitäisi ennemmin vähentyä tai loppua kokonaan.

Kokemustietoon perustuen voimme lausua, että usein juuri yksilöllinen rahapelimainonta on toiminut retkahdukseen altistavana tekijänä tilanteissa, joissa yksilö on työskennellyt rahapeliongelmansa kanssa ja saanut vähennettyä pelaamisesta tai jopa sen lopetettua kokonaan. Suoramarkkinointi saattaa jatkaa käsittämättömän pitkään ja sinnikkäänä, vaikka yksilö on lopettanut rahapelaamisen tai sulkenut pelitilinsä ja kieltänyt mainonnan. Jotta ratkaisuksi tilanteeseen ei jäisi vain yksilön omat toimet (sähköpostiosoitteen vaihtaminen, puhelinnumeron vaihtaminen jne.) ja jotta siirtyessämme uuteen järjestelmään meille jäisi mahdollisimman vähän tilanteita, joissa tietoteknisten virheiden/poikkeamien vuoksi yksilöt vastaanottavat yksilöllistä rahapelimainontaa, ehdotamme rahapelien suoramarkkinointikieltoa.

2. Sosped-säätiö ehdottaa velvoitetta informoida rahapelaamisen riskeistä

Rahapeliongelma ja siitä syntyneet haitat jäävät merkittäviltä osin yksilön ja hänen perheyhteisönsä kannettaviksi. Yhteiskunnallisessa keskustelussa vedotaan usein yksilön vastuuseen omista valinnoistaan. Yhteiskunnan vastuulla on kuitenkin erilaisin toimin (lainsäädäntö) huolehtia siitä, että yksilöllä on käytössään kaikki mahdollinen informaatio, jonka perusteella hän voi yksilöllistä vastuutaan kantaa.

Rahapelaaminen itsessään sisältää aina riskin: pelatessaan mitä tahansa rahapeliä, yksilö ottaa riskin, jonka seurauksena hän saattaa menettää panoksena olleen rahasumman. Tästä riskistä informoiminen kuuluu lainsäädännön piiriin. Vaikka kyseessä ei olisikaan ongelmallisesti pelaava henkilö, rahapeli itsessään on riskin sisältävä tuote. Kuluttajalla on oikeus saada tietoa tästä riskistä ja tuotetta myymällä yrityksellä velvollisuus kertoa siitä.

Rahapeliriippuvuus on monitekijäinen sairaus, jonka puhkeamiseen voivat vaikuttaa neurobiologisen ja geneettisen alttiuden lisäksi muun muassa sosiaaliset syyt, tietyt persoonallisuuden piirteet, useat ympäristötekijät sekä konkreettinen ehdollistuminen itse rahapelaamiselle. Rahapelaaminen itsessään siis sisältää riskin rahapeliongelman ja -riippuvuuden kehittymiseen. Sen haitat ovat merkittäviä niin yksilölle kuin hänen perheyhteisölleenkin ja inhimillisten tragedioiden lisäksi rahapelihaitat aiheuttavat merkittäviä kansantaloudellisia ja kansanterveydellisiä haittoja. Riskeistä informoiminen on yhteiskunnallinen velvollisuus. Näkemyksemme mukaan rahapelien riskeistä pitää informoida kuluttajia samalla tavalla kuin tupakan riskeistä ja haitoista (Tupakkalaki, luku 5, §32).

3. Alaikäisten suojeleminen

Mainonnan ja markkinoinnin tarkoituksena on myydä tuotetta. Tarkoituksena ei ole, että ihmiset eivät ostaisi tuotetta, vaan että ihmiset tulisivat tietoisiksi tuotteesta, kokisivat mainonnan kautta tuotteen houkuttelevaksi ja tarpeelliseksi ja ostaisivat tuotteen. On siis tunnustettava, että jokaisella rahapeliyhtiön mainoksella on tarkoitus saada kuluttaja kiinnostuneeksi tuotteesta. Rahapelaamisen mainonta näkyy kaikkialla fyysisessä ja digitaalisessa ympäristössämme, ja myös alaikäiset altistuvat sille. Toiminnassamme kertyneen kokemustiedon perusteella voimme lausua, että eri-ikäisten ja eri lainsäädäntöjen aikoihin rahapelaamisen aloittaneiden kertomuksissa tulee usein esille alaikäisenä rahapelaamiselle ehdollistuminen. Kun käsittelemme yhteiskunnallisessa keskustelussa rahapeliongelmia ja haittoja ja vetoamme usein yksilön vastuuseen, sivuutamme usein alaikäisinä rahapelaamiselle altistuneet ja ehdollistuneet yksilöt. Yhteiskunnan tehtävänä on suojella lapsia ja nuoria heidän kehitystään haittaavilta toiminnoilta, minkä vuoksi alaikäisten suojeleminen rahapelaamisen mainonnalta on asiakokonaisuutena merkittävä.

Vertaisuutta ja

yhteisöllisyyttä

Urheilu ja rahapelaaminen kulkevat valitettavasti käsi kädessä johtuen mm. urheilun erityispiirteestä vedonlyönnin kohteena. Useissa maissa rahapelimainonta on esimerkiksi kielletty pelipaidoissa alaikäisten seuraajien suojelemiseksi. Pysyvät mainokset esimerkiksi jääkiekkokaukaloitten reunoissa ovat läsnä sekä SM-liigajoukkueiden että junioreiden peleissä. Sosped-säätiö ei jaa rahapeliyhtiöiden näkemystä siitä, että urheilutapahtumissa näkyvä rahapelimainonta ei vaikuttaisi alaikäisiin tapahtumissa kävijöihin.

Digitaalisessa toimintaympäristössä tapahtuva mainonta ei saa kohdistua alaikäisiin. Rahapelimainoksien on tultava suoraan rahapeliyhtiöltä (ei sosiaalisen median vaikuttajien käyttämistä mainonnassa), jolloin myös vastuu mainonnan lainsäädännön rikkomisesta ja sanktio siitä kuuluvat yhtiölle. Rahapeliyhtiöt on velvoitettava kohdentamaan mainontaansa ainoastaan täysi-ikäisille ja käyttämään eri alustojen tarjoamia välineitä, joilla varmistetaan, ettei mainonta kohdistu alaikäisiin.

Mikäli lainsäädännöllisesti ei päästä tilanteeseen, jossa voidaan varmistaa, että suomalaiset lapset ja nuoret eivät jatkossa altistu esim. digitaalisessa toimintaympäristössä ja urheilun parissa rahapelimainonnalle, ehdotamme mainonnan ja markkinoinnin täysikieltoa.

4. Mainonnan sisältö

Jotta uuteen järjestelmään siirryttäessä lainsäädäntö olisi mahdollisimman selkeä eikä se sisältäisi merkittäviä tulkinnanvaraisuuksia, on tärkeää, että lainsäädännössä keskitytään mainonnan sisältöön. Rahapelimainonnassa on sekä tutkimuksen että kokemustiedon perusteella elementtejä, jotka lisäävät rahapelaamista erityisesti tilanteissa, joissa rahapelaamisen pitäisi vähentyä tai loppua kokonaan. Kokemustiedon perusteella voimme lausua, että elementit kuten äänimaailma (kolikoiden kilinä, pelimaailmallinen musiikki jne.), visuaalinen kuvasto (kolikoiden ja seteleiden lentäminen, sarjakuvamaiset hahmot jne.), mielikuvamainonnalliset sanamuodot ja lauseet (lupaukset elämän muuttumisesta, lupaukset paremmasta elämästä ja onnellisuudesta, jännityksen markkinointi jne.) vaikuttavat ongelmallisesti pelaavien pelaamisen lisääntymiseen ja jatkumiseen sekä kiinnostavat alaikäisiä.

Sosped-säätiö ehdottaa, että mainonnan sisällön osalta lainsäädäntöön kirjataan tarkasti, miten rahapelejä saa mainostaa ja että mainos määritellään hyvin yksityiskohtaisesti epäselvyyksien ja tulkinnanvaraisuuden välttämiseksi. Sosped-säätiön näkemys on, että rahapeliyhtiön sallittu mainonta olisi puhtaasti tuoteinformaatiota, jossa itse tuotetta ei kuvattaisi visuaalisesti, äänimaailmallisesti tai sanallisesti (pois lukien tuotteen nimi).

Vertaisuutta ja

yhteisöllisyyttä

5. Valvova viranomainen

Kuten lausuntomme alussa todetaan, Sosped-säätiö näkee, että mainonnan ja markkinoinnin osa-alue on yksi merkittävimmistä teemoista lisenssijärjestelmään siirryttäessä. Jotta voimme lainsäädännöllä aidosti pyrkiä kohti rahapelihaittoja ehkäisevää ja vähentävää järjestelmää ja jotta voimme luottaa siihen, että yksilön oikeus halutessaan rahapelittömään arkeen toteutuu niin pitkälle kuin se on mahdollista, painotamme, että kaiken pohjalla on viranomainen, jolla on valtuudet valvoa, puuttua ja asettaa sanktioita. Painotamme, että sanktioiden pitää olla yhtiöille yhtä merkittäviä kuin rahapelihaitat pahimmillaan yksilöille ja perheyhteisöille. Lainsäädännön yksittäisen kohdan rikkominen saattaa äärimmäisessä tilanteessa aiheuttaa yksilölle ja hänen perheyhteisölleen vuosikymmeniä kestäviä haittoja (esim. suoramarkkinointikiellon rikkominen – retkahdus – merkittävät haitat) eikä yksilölle ole tällaisissa tilanteissa tarjolla peruutusoikeutta tai ns. toista mahdollisuutta. Siksi onkin tärkeää, että rahapeliyhtiöt kantavat samansuuruisen vastuun toiminnastaan kuin yksilötkin. Lainsäädännön rikkomisesta on seurattava merkittävä taloudellinen sanktio, ei pelkkää huomautusta.

RAHANSIIRTORAJAT

Esityksessä ehdotetaan käyttöön otettavaksi toimiluvanhaltijakohtainen rahansiirtoraja. Sosped-säätiön näkemys on, että toimiluvanhaltijakohtainen rahansiirtoraja palvelee vain ja ainoastaan rahapeliyhtiöiden etua, eikä sillä ole minkäänlaisia rahapelihaittoja ehkäiseviä vaikutuksia. Mikäli lainsäädännön tarkoituksena on aidosti suojella kansalaisia rahapelihaitoilta, kaikkia toimiluvanhaltijoita koskevan yhteisen rahansiirtorajan säätäminen on välttämätöntä.

Sosped-säätiö katsoo, että yhteisen rahansiirtorajan lisäksi Suomessa on uuteen järjestelmään siirtymisen myötä mahdollista ottaa käyttöön hyväksi todettuja käytäntöjä nuorten aikuisten suojelemiseksi. Esimerkiksi Norjassa (Norsk Tipping) ja Ruotsissa (Svenska Spel) käytössä olevat alhaisemmat rahansiirto- ja tappiorajat alle 20-vuotiaille ovat käytäntöjä, joilla aidosti tähdätään rahapelihaittojen ennaltaehkäisyyn.

Sosped-säätiön Pelirajaton-toiminnan kokemusasiantuntijat ovat omalta osaltaan tehneet valtavan työn Suomessa rahapeliongelmien, rahapeli riippuvuuden ja rahapelihaittojen esiin nostamiseksi. Kokemusasiantuntijat ovat omilla nimillään ja kasvoillaan tulleet julkisesti esiin stigmaattisen aiheen kanssa, jotta ilmiö tunnistettaisiin ja tunnustettaisiin ja jotta voisimme yhteiskuntana kantaa vastuamme omalta osaltamme. Lisenssijärjestelmään siirtymistä on perusteltu monilla vastuullisemman rahapelaamisen mahdollistavilla toimenpiteillä. Sosped-säätiö toivoo, että rahapelihaittojen ehkäisy ja vähentäminen sekä jo ongelmissa olevien ihmisten tukeminen heidän työskentelyssään rahapelaamisen lopettamisen, rahapelaamisen rajoittamisen ja rahapelihaittojen kanssa selviytymisen kanssa on aidosti koko muutoksen ja lainsäädännön pohjana.

Ongelmallinen rahapelaaminen aiheuttaa merkittäviä inhimillisiä tragedioita, joihin meillä Suomessa ei ole millään mittapuulla varaa.

Helsingissä 16.08.2024

Lassi Rajamäki
Toiminnanjohtaja, Sosped-säätiö

Jari Hartikainen
Päällikkö, Pelirajaton